

Rektor vid berört lärosäte

Se även:

[Rapporten Granskning av utbildningarna i antikens kultur och samhällsliv samt egyptologi >>](#)

[Beslut om fördjupade granskningar >>](#)

Luntmakargatan 13, Box 7851,
SE-103 99 Stockholm, Sweden
Tfn/Phone: +46 8 563 085 00
Fax: +46 8 563 085 50
hsv@hsv.se, www.hsv.se

Stella Annani
08-5630 85 69
Stella.Annani@hsv.se
BESLUT

2009-05-19
Reg.nr 643-4487-07

Beslut om ifrågasättande av examensrätter efter fördjupade granskningar av utbildningar i antikens kultur och samhällsliv samt egyptologi¹

Högskoleverket bedömer att följande utbildningar uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning och ser därmed ingen anledning att ifrågasätta examensrättigheterna för: utbildning på grundnivå och avancerad nivå i antikens kultur och samhällsliv vid Göteborgs universitet, utbildning på forskarnivå i antikens kultur och samhällsliv vid Uppsala universitet samt utbildning på grundnivå i egyptologi vid Uppsala universitet. Högskoleverket finner ingen anledning att ifrågasätta utbildningen på avancerad nivå och forskarnivå i egyptologi vid Uppsala universitet eftersom fakulteten själv beslutat att inte anta några nya studenter på avancerad nivå eller doktorander så länge kvaliteten inte kan säkras.

Högskoleverket finner anledning att ifrågasätta kvaliteten i utbildningen i antikens kultur och samhällsliv på forskarnivå vid Göteborgs universitet, då den inte uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning.

Ärendet

Högskoleverket har inom ramen för sitt regeringsuppdrag gjort en nationell kvalitetsgranskning av utbildningar på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå i huvudområdet/forskarutbildningsämnet antikens kultur och samhällsliv samt egyptologi. I ett första steg gjordes en nationell översikt över samtliga utbildningar som publicerades i rapport *Granskning av utbildningarna i antikens kultur och samhällsliv samt egyptologi* (2009:4 R). Baserat på denna rapport beslutade Högskoleverket 2009-02-24 var det inte fanns anledning att gå vidare med fördjupade granskningar och var fördjupade granskningar krävdes för att kunna avgöra om utbildningarna uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning. För den fördjupade granskningen har Högskoleverket anlitat följande sakkunniga: filosofie

¹ För utbildning på forskarnivå i antikens kultur och samhällsliv vid Lunds universitet se Beslut om ifrågasättande av examensrätter efter fördjupade granskningar av utbildningar inom arkeologi.

doktor Göran Bäärnhielm, f.d. förste bibliotekarie vid Kungliga biblioteket (ordförande), lektor Paul John Frandsen, Köpenhamns universitet, professor emeritus Johan Henrik Schreiner, Universitetet i Oslo, och doktorand Julia Habetzeder, Stockholms universitet.

De sakkunnigas yttrande bifogas.

Bedömning

Bedömningen har gjorts utifrån de krav som ställs i högskolelagen och högskoleförordningen och utifrån de kvalitetsaspekter som Högskoleverket har utarbetat.

De sakkunnigas bedömning är att följande utbildningar uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning:

- utbildning på grundnivå och avancerad nivå i antikens kultur och samhällsliv vid Göteborgs universitet,
- utbildning på forskarnivå i antikens kultur och samhällsliv vid Uppsala universitet,
- utbildning på grundnivå i egyptologi vid Uppsala universitet.

De sakkunnigas bedömning är att följande utbildning inte uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning:

- utbildning på forskarnivå i antikens kultur och samhällsliv vid Göteborgs universitet. Lärarresurserna är i dagsläget otillräckliga för att bedriva forskarutbildning.

Högskoleverket instämmer i de sakkunnigas bedömning.

Beslut

Högskoleverket bedömer att följande utbildningar uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning och ser därmed ingen anledning av ifrågasätta examensrättigheterna för: utbildning på grundnivå och avancerad nivå i antikens kultur och samhällsliv vid Göteborgs universitet, utbildning på forskarnivå i antikens kultur och samhällsliv vid Uppsala universitet, utbildning på grundnivå i egyptologi vid Uppsala universitet. Högskoleverket finner ingen anledning att ifrågasätta utbildningen på avancerad nivå och forskarnivå i egyptologi vid Uppsala universitet eftersom fakulteten själv beslutat att inte anta några nya studenter på avancerad nivå eller doktorander så länge kvaliteten inte kan säkras.

Högskoleverket finner anledning att ifrågasätta kvaliteten i utbildningen i antikens kultur och samhällsliv på forskarnivå vid Göteborgs universitet, då den inte uppfyller kvalitetskraven för högre utbildning. Lärosätet ska senast 2010-05-19 inkomma till Högskoleverket med en redogörelse för de åtgärder som vidtagits. Därefter kommer Högskoleverket att ta ställning till om det finns skäl att upplysa regeringen om brister i utbildningen.

Beslut i detta ärende har fattats av stf. myndighetschefen Lena Adamson efter föredragning av utredaren Stella Annani i närvaro av informationschefen Eva Ferndahl och tf. avdelningschefen Joakim Palestro.

Lena Adamson

Stella Annani

Kopia till:
Utbildningsdepartementet
De sakkunniga

Bedömargruppens yttrande

Antikens kultur och samhällsliv vid Göteborgs universitet

Skäl till fördjupad granskning

I Högskoleverkets *Beslut om fördjupad granskning av utbildningarna i antikens kultur och samhällsliv samt egyptologi* anges att skälen till fördjupad granskning av utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå är att:

- Underlaget tyder på att det kan finnas bristande lärarresurser. På grundnivå och avancerad nivå visar nyckeltalet för lärarkompetens att det går relativt många helårsstudenter per disputerad lärare. Det är också få undervisningstimmar på grundnivån. På forskarnivå är nyckeltalet för handledarkompetens högt vilket indikerar att handledarresursen kan behöva utökas. Det saknas även en professor i tjänst trots att utbildning ges på forskarnivå.

Bedömning

Lärarresurser

Vid platsbesöket framgick att det underlag som skickats in till Högskoleverket i samband med granskningen innehöll ett par felaktigheter. Det finns enligt uppgift två tillsvidareanställda lektorer och en som benämns forskare men med lektorsvillkor samt två disputerade timlärare och en forskarassistent. Ämnet har nio doktorander av vilka några antagits på egen bekostnad. Den professor som omnämns i rapporten så som varande tjänstledig har inte alls varit tjänstledig under perioden. Sedan institutionssammanslagningen har hon enligt uppgift haft egen forskning och handledning som huvudsakliga arbetsuppgifter. I dagsläget är professorn sjukskriven och har varit det sedan februari 2008. Det är oklart om professuren kommer att återbesättas när hon senast 2010 når pensionsålder. Endast en av de undervisande tillsvidareanställda lärarna är docentkompetent. De doktorander som arbetar med skriftliga källor har dock fått biträdande handledare från institutionen för språk och litteratur. Tre av doktoranderna har fått sina ämnen av en sedan flera år pensionerad professor och handleds fortfarande av denne.

Ämnet har slagits samman med arkeologi och historia till en institution för historiska studier. Genom genusstudier finns ett visst samarbete mellan historieämnet och antikens kultur och samhällsliv. Det högre seminariet är gemensamt för institutionens tre ämnen, och därigenom uppnås lättare den kritiska massan för en fruktbar diskussion. Till det bidrar att studenter på den avancerade nivån deltar i detta högre seminarium. Sammanslagningen uppfattas i

huvudsak positivt med enstaka undantag inklusive en oro inför den kommande flytten till en annan byggnad.

Lärarnas forskning

Det förekommer också att lärarna lägger fram vetenskapliga texter på seminariet men det är oklart hur många av lärarna som verkligen bedriver egen forskning. Intrycket är att det endast är forskarassistenten och den lärare som fått medel från Vetenskapsrådet som är aktiva forskare. Två gästprofessorer kommer i maj månad att gästa institutionen och utgöra ett forskningsstöd till ämnet.

Forskarutbildningen

En ny forskarplan om 240 högskolepoäng fastställdes i april 2008. Målsättningen innehåller en lovvärd ambition om "anställningsbarhet" även utanför den akademiska sfären. Förkunskapskraven är 240 högskolepoäng, dvs. en magisterexamen.

Positivt är att det ingår krav på förkunskaper i klassiska språk, dock bara på gymnasienivå. Bland de obligatoriska kurserna finns en grundkurs i pedagogik men ingenting om teori och metod.

Det gemensamma högre seminariet har inte hunnit verka så länge och uppskattas av somliga men inte av alla. Mest oroande för framtiden är att inga nya doktorander har antagits i något ämne under året på grund av fakultetens dåliga ekonomi.

Utbildningen på grundnivå

Bedömargruppens intryck är att grundutbildningen inte drabbats av turbulensen kring den första institutionssammanslagningen med arkeologin 2006 då professorn fick lämna institutionsledningen. Lärarna har varit tillgängliga för studenterna.

Det är ett problem att undervisningstimmarerna är så få som fyra per vecka. Många studenter har inte den självständigheten att de klarar av en låg andel undervisning.

Utbildningen på avancerad nivå

Ansatser har gjorts för ett närmare samarbete mellan ämnena antikens kultur och samhällsliv och latin. För de master- och forskarstuderande som arbetar med den romerska tidsperioden finns möjligheten att delta i projektet Fokus Rom. Detta är ett externt finansierat samarbete mellan ämnena vid Göteborgs och Lunds universitet. Bland annat ges kurser för studenter på avancerad nivå. Bedömargruppen är övertygad om att dessa satsningar på olika former av samverkan kan ha en mycket positiv inverkan på ämnet.

Positivt är också att biblioteksservicen är av god kvalitet.

Sammanfattningsvis:

Utbildningen på grundnivå är lite knapp men godtagbar, eftersom lärarna är tillgängliga.

Avancerade nivån är i underkant eftersom det bara finns en docent, men det kan i någon mån kompenseras av det högre seminariet och samarbetsprojekt som Fokus Rom. Kanske kan det bli nödvändigt att anlita examinatorer utifrån.

Forskarutbildningen är ännu mer i underkant eftersom professor saknas. Om docenten befordras löses det problemet för stunden, men då måste minst en ny docent tillkomma, och man måste bygga ut systemet med bihandledare från andra ämnen och kanske även från andra universitet. En del åtgärder har vidtagits av fakultet och institutionsledning för att förbättra ämnets situation, men mera substantiella insatser är nödvändiga. Så länge inte professors frånvaro kompenseras tillfullo rekommenderar bedömggruppen sålunda att Högskoleverket ifrågasätter kvaliteten på utbildningen på forskarnivå.

Antikens kultur och samhällsliv vid Uppsala universitet

Skäl till fördjupad granskning

Det skäl till fördjupad granskning av utbildningen på forskarnivå som anges i Högskoleverkets *Beslut om fördjupad granskning av utbildningarna i antikens kultur och samhällsliv samt egyptologi* är att:

- Nyckeltalet för handledarkompetens på forskarnivå är högt vilket indikerar att handledarresursen kan behöva utökas.

Bedömning

Vid platsbesöket framkom att handledningen av doktorander av allt att döma fungerar väl. Handledare och bihandledare tilldelas 170 klocktimmar för handledning av heltidsdoktorand. Doktoranderna har också en gång per år utvecklingssamtal med forskarutbildningsstudierektor. Detta är ett mycket gott initiativ.

Samarbete finns med SALT (Forum for Advanced Studies in Arts, Languages and Theology), ett samarbetsprojekt för tvärvetenskaplig och internationell forskning och utbildning, och det av antiken och latin i Lund och Göteborg drivna samarbetsprojektet Fokus Rom. Mer samverkan mellan universiteten är dock önskvärd för att upprätthålla seminarieverksamheten för det mycket begränsade antalet doktorander.

Handledarna har olika krav på omfattning av kurspoängen på forskarutbildningen, vilka läskurser man ska läsa och hur de ska användas i avhandlingen. Det borde finnas tydliga regler för detta. Positivt är att det går att ta kurser i andra ämnen, även på andra institutioner.

I samtalen framkommer att det finns en motsättning i målsättningen i forskarutbildningen där man vill utbilda doktoranderna till universitetslärare, vilket kräver en bred bas. Detta är något som inte riktigt hinns med enligt den modell som nu tillämpas för att doktoranderna ska hinna bli klara med sina avhandlingar i tid. Avhandlingsämnet är också mycket styrt och det gör att man inte hinner göra större datainsamlingar. Kursdelen är idag på 60 högskolepoäng, dvs. hälften av vad den var på 1990-talet.

Instituten i Aten, Rom och Istanbul används mycket flitigt. Ämnet får använda sina anslagna medel för resestipendier, medan egyptologin och arkeologin har egna fonder de kan använda för ändamålet.

Bedömargruppen ser mycket positivt på det faktum att man inrättat ett kandidatprogram i klassiska studier.

Egyptologi vid Uppsala universitet

Skäl till fördjupad granskning

I Högskoleverkets *Beslut om fördjupad granskning av utbildningarna i antikens kultur och samhällsliv samt egyptologi* anges att skälen till fördjupad granskning i utbildning i egyptologi på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå är följande:

- Den problematiska lärarsituation som rådde vid tiden för den förra utvärderingen är ännu inte löst. Det underlag som experterna har haft att tillgå är även i övrigt otillräckligt för att bedöma utbildningens kvalitet. Det gäller t.ex. litteraturlistorna som sannolikt är ofullständiga.

Bedömning

Svensk egyptologi befinner sig i en svår situation. Det sammantagna intrycket bedömargruppen fick av sitt besök är att huvudområdets situation har förvärrats sedan utvärderingen 2002. Arbetsmiljön är dålig, såväl internt som externt, och utbildningen och forskningen har en bit kvar till att nå tidigare nivå.

Fakulteten är i färd med att verkställa sin plan från 2006. Det har visat sig svårt att finna en ny lektor, och bedömargruppen vill rekommendera att man rent faktiskt försöker att besätta bägge de i planen nämnda tjänsterna. Samtidigt bör man även tillsätta ett antal doktorandtjänster. Detta bör göras på en internationell basis (dvs. med rekrytering även utomlands) för att också härmed stärka forskningen i ämnet och för att på längre sikt få en bredare rekryteringsbas. Detta skulle också utan tvivel stärka den kommande utbildningen som ska göras om i enlighet med Bologna modellen.

Ansvar för arbetsmiljön vilar först och främst på prefekten. Denna bör ges möjligheter att vidta åtgärder för att förbättra miljön.

Fakulteten uppgav vid platsbesöket att man inte avser att anta några nya studenter på avancerad nivå eller doktorander till dess att kvaliteten kan säkras.

Nedan följer en närmare redogörelse av de aspekter som bedömargruppen särskilt observerat.

Arbetsmiljö och personella resurser

Som redan har nämnts gav platsbesöket intrycket av ett huvudområde med särdeles dålig arbetsmiljö. Då det dessutom är bedömargruppens intryck att de bristfälliga samarbetsförhållandena utövar ett betydande inflytande på de övriga förhållandena börjar gruppen med att diskutera denna dimension av huvudområdets situation.

Huvudområdets ämnesmässiga och personrelaterade relationer till antikens kultur och samhällsliv och arkeologin har inte genomgått någon förändring till det bättre. Sammanslagningen av ämnena till den nuvarande institutionen ses fortfarande inte som något positivt. Detta hänger nu som då samman med den omständigheten att egyptologin traditionellt inte uppfattar sig själv som ett arkeologiskt ämne och ser sammanslagningen som en faktor som har förhindrat ämnet att fungera på de för internationell egyptologi gällande premisserna. Ingen av dess nuvarande utövare i Sverige har således någon utbildning i arkeologi och har inte heller någon nämnvärd gräverfarenhet. Knappa ekonomiska resurser och ämnesmässiga motsättningar som inte bearbetas ordentligt utvecklar sig dessvärre ofta till personrelaterade samarbetsproblem. Detta verkar också vara fallet här.

Den historisk-filosofiska fakultetsnämnden utarbetade för tre år sedan ett förslag till en rad åtgärder med syfte att skapa en "hållbar utveckling för ämnet [...]". Ämnet ska stegvis byggas upp enligt en 10-årsplan". I förhållande till Högskoleverkets tidigare kritik kan man kritisera fakulteten för att reagera med en försenad planläggning och med en för långsam och i någon grad otillräcklig implementering av samma plan. Bedömargruppen finner anledning att kritisera att man inte från starten tillsatte två lektorer så att ämnet kunde få den nystart som det hade behov av efter det misslyckade försöket med en forskarassistent. Men när detta är sagt vill bedömargruppen ge sitt fulla stöd till de åtgärder som nu är igång för att få ämnet på fötter. Bedömargruppen hade möjlighet att möta den österrikiska egyptologen Irmgard Hein, som har fått erbjudande om en tvåårig tjänst som gästlektor men som nu ännu inte vet om hon kommer att anta anbudet. Situationen må därför bedömas som osäker och svår men med hopp om en stegvis förbättring.

Utbildning

Också på utbildningssidan är förhållandena svåra. Studentunderlaget för huvudområdet är begränsat (se kritiken angående det bristfälliga sammanhanget mellan A- och B-kursen i rapporten sid 51) och ingen av C-kursens mycket få studenter hösten 2008 klarade av att genomföra kursen i sin helhet. Ämnet har

dessutom tre doktorander av vilka en ska disputeras hösten 2009 och en förmodligen år 2010. För den tredje doktoranden finns inget datum satt ännu.

Om själva undervisningen föreligger motstridiga upplysningar. Det är frapperande att det inte heller här finns någon samsyn mellan de lärare som deltar i utbildningen på grundnivå.

Bedömargruppen avstår från att kommentera upplysningarna om det till kurserna använda materialet då hela programmet uppenbarligen är på gång att revideras.

Forskning

Den egyptologiska forskningen har en stark tradition i Sverige, vilket också framgår i Högskoleverkets rapporter. Ämnet har fortfarande potential. Fem disputationer år 2002 och 2003 och två på gång är inte dåligt med tanke på de förhållanden som råder. Ämnets representanter är aktiva deltagare på den internationella egyptologiska arenan. Arbetsmiljön, bristen på resurser och de växande interna konflikterna har sammantaget bidragit till att det under senare år inte har funnits något högre seminarium, medan ämnet å andra sidan har förmått att dra till sig utländska forskare för längre forskningsvistelser (Ludvig Morenz och Frederik Hagen).

Bedömargruppen anser dock att fakulteten bör göra en extra insats för att få igång en forskningsmiljö och ett högre seminarium. Här kan man inte vänta till dess att en ny svenskutbildad doktorand kan antas om tidigast fem år. I flera länder, exempelvis Danmark, har man i liknande svåra situationer – resurssvaga miljöer med akuta rekryteringsbehov – använt sig av en framgångsrik modell: att utlysa doktorandtjänster för att den vägen få in blivande lektorer. En eller flera doktorandtjänster inom de kommande fem åren borde kunna bidra till att på nytt bygga upp en produktiv forskningsmiljö.